ОПОВІДАННЯ

Переклала з французької Тамара КУРІПКО

Вечоріло. Синє небо ніби розтануло у високості. Лишилася тільки біла смуга над чорним рельєфом пагорбу.

Майлз зітхнув, простягнув руку до столика і взяв пляшку з коньяком. Це був добрий французький коньяк, золотавий та зігрівальний. Від інших напоїв Майлзові було холодно, і він їх уникав. Лише цей один. Проте це була уже четверта чи п'ята чарка, і його дружина запротестувала.

— Майлзе! Прошу тебе. Ти вже сп'янів. І не зможеш тримати ракетку. Ми запросили Сіместерів зіграти партію, і вони будуть змушені грати самі. Тобі не здається, що вже досить?

Майлз не полишив пляшку, заплющив очі, раптом став утомлений. До смерті втомлений.

— Моя люба Маргарет, — почав він, — якщо дозволиш... — 1 зупинився. Вона ніколи не дозволяла, щоб за ті десять років, що він грав у теніс, говорив "геллоу", гучно ляскав знайомих по спині і читав газети у своєму клубі, він був утомлений.

— Ось і Сіместери, — сказала Маргарет. — Поводься пристойно, я тебе благаю. У наших колах...

Майлз звівся на лікті і подивився на Сіместерів. Чоловік був високий, худий і червонолиций, гордовитого вигляду. "Жінка — м'язиста, — страшенно м'язиста", — подумав Майлз. Маргарет теж перейняла цей

тип поведінки: життя на свіжому повітрі, усмішка на всі зуби, чоловічий сміх та давнє добре товариство. Його почало нудити, і він знову сповз у своє крісло з ротангу. В цьому куточку Шотландії від людського була лише м'яка лінія пагорбів, тепло коньяку та власне він сам, Майлз. Усе інше (він шукав в'їдливе слово), усе інше було "організованим". Задоволений своїм словниковим запасом, він глянув на дружину. Потім, через силу, заговорив:

— Під час війни, коли ми наступали у Франції та Італії...

Голос його видав. Він відчув на собі погляд Сімсстсра і прочитав його думку: "Старий бідолаха Майлз, кепські його справи, йому б знову взятись за поло і зав'язати з цим питвом". Майлза цс розлютило, і він повів далі голосніше.

— На Півдні Франції та в Італії жінки не грають у теніс. У певних кварталах Марселя вони стоять на порозі і дивляться на вас, коли ви проходите повз них. Якщо спитаєте, чи не помилились дорогою, вони вам скажуть: "Іди геть".

Франсуаза Саган (справжнє ім'я — Франсуаза Куарез) — французька письменниця (1935— 2004) нової хвилі. Автор романів, есе, новел, драматичних творів. Стала скандально відомою у 19 років із публікацією свого першого твору — "Здрастуй, смутку" ("Bonjour, tristesse"), який розкривав потаємні подробиці життя тодішніх буржуа. Обрана тематика — кохання, бомонд, адюльтери, паризький люкс і курортна розкіш — стала в її творчості наскрізною. Проте за зовнішнім лоском та безтурботністю персонажів Саган — серйозна екзистенційна проблематика та психологічні колізії. Саме тому творчий доробок письменниці з плином часу не втрачає актуальності і хвилює читача.

Новела "Італійське небо" увійшла до збірки "Оксамитові очі" ("Des yeux de soie"), видавництво Flammarion, 1975 р.

І він вимовив "іди геть", перекривляючи тих жінок.

— Якщо ви не помилились, вони говорять: "Заходь".

Він промовив "заходь" майже пошепки і зовсім не для сміху. Сіместер вагався, чи не попросити його замовкнути, проте стримався. Обидві жінки злегка зашарілися.

— Вони не займаються спортом, — продовжив Майлз, наче для себе одного, — а ще вони ніжні і трохи зів'ялі, наче абрикоси у вересні. У них немає клубів, проте в них є один чи кілька чоловіків. Вони проводять час на сонці у розмовах; їхня шкіра пахне сонцем, а голоси — стомлені. Вони ніколи не кажуть "геллоу".

Він додав меланхолійно:

— Насправді тут усе інакше. Що б там не казали про жінок Півдня, з якими я знався, вони мені більше подобаються, аніж кляті тутешні хвойди зі своїми гольф-клубами та емансипацією.

1 він налив собі повну чарку коньяку. Запанувала напружена тиша. Сіместер марно підшуковував якісь слова, аби звести все на жарт. Розгнівана Маргарет не зводила з чоловіка очей.

Той подивився на неї:

— Жодних підстав для обурення, Маргарет, ми не були знайомі у 1944-му.

— Тобі не слід розповідати нам про солдатських дівок, Майлзе. Сподіваюся, наші друзі пробачать...

Але Майлз її вже не чув. Він підвівся із пляшкою в руці і попрямував углиб парку. Подалі від тенісу, голосів та облич. Він трохи хитався, але це було приємно. Ще приємніше стало, коли він простягнувся долі, а земля під ним почала крутитися, наче дзиґа. Гігантська дзиґа, що пахла сухою травою. Земля скрізь мала той самий солодкий аромат. Майлз заплющив очі та глибоко вдихав. Вдихав дуже далекий і давній запах, запах міста і моря, що його омиває, запах порту.

Де це сталося? У Неаполі чи в Марселі? Майлз пройшов обидві кампанії з американцями. Якось джип, керований чорношкірим водієм, летів із шаленою швидкістю і підскочив у неймовірному стрибку, — брязкіт заліза оглушив Майлза, і він опинився у полі, серед хлібів, стиха дихаючи, аби знову звикнути до життя, не сполохнувши його. Він не міг поворухнутися і раптом відчув запах, який упізнав із змішаним почуттям огиди та задоволеного інтересу: запах крові. Над його головою тихенько погойдувалася пшениця, на тлі італійського неба кольору тьмяної блакиті. Він поворухнув рукою, звів її до очей, щоб захиститися від сонця. І торкнувшись рукою повік, поклавши долоню на вії, відчувши раптом через цей подвійний дотик, що він, Майлз, живий — знову знепритомнів.

Він лежав нерухомий. Його привезли на ферму, яка спочатку здалася йому брудною. Ноги йому боліли, він боявся, що не зможе знову ходити, ані грати, як раніше, у теніс чи гольф. Він постійно повторював військовому лікарю: "Уявіть собі, я був провідним гравцем у гольф, коли навчався у коледжі!" Майлзові було двадцять два. Його помістили на горищі і полишили загіпсованим. Віконце горища виходило в поле, через нього видно було мирну рівнину, небо. Майлзові було страшно.

Італійки, які за ним доглядали, насилу розмовляли його мовою. Майлзу знадобився тиждень, аби зауважити молодшу жінку, трохи огрядну, з чорними, надзвичайно чорними очима і золотавою шкірою. їй мало бути тридцять років, можливо, менше, а її чоловік воював проти американців. "Його силою завербували", — сказала стара мати, — і вона заридала, сіпаючи себе за коси, і розірвала хусточку. Майлз зніяковів,

побачивши такий вияв почуттів, він вважав, що їх не слід виявляти. Проте, щоб зробити старій приємне, він сказав, що це не страшно, що її син недовго буде в'язнем і що ніхто не знає, як ідуть справи. Молодша усміхнулась і нічого не сказала. В неї були дуже білі зуби, і вона не щебетала з ним про коледж, як його знайомі дівчата. Вона мало з ним говорила, і врешті-решт між ними утворилося щось, що його хвилювало і бентежило. Але їй він цього не сказав, бо й сам не знав, як далеко в нього це пішло.

Одного дня (на десятий день його перебування) вона сиділа поруч із ним і плела. Час від часу вона питала, чи не хоче він пити, оскільки було дуже спекотно. Та він завжди відмовлявся. В нього страшенно боліли ноги, і він питав себе, чи зможе колись знову грати у теніс із Гледіс та іншими дівчатами. Він погодився із деякою поспішністю тримати нитки у руках, поки молода жінка швидко намотувала клубок, опустивши очі. Вії в неї були дуже довгі. Майлз помітив це і знов поринув у свої похмурі думки: що робитиме він, немічний, у клубі?

— Gracie? — сказала вона благальним тоном.

Через те, що він ненавмисно опустив руки. Одразу ж знову підвів їх, невпевнено вибачившись, і вона йому усміхнулась. Майлз, у свою чергу, усміхнувся їй і відвів погляд. Гледіс сказала б... Але йому не вдалося подумати про Гледіс. Він бачив, що ниток поволі меншає в руках. Подумав, що, коли жінка скінчить, вона більше не сидітиме ось так, схилившись над ним, у такій яскравій блузці. І, мимоволі, він зупинив рух, нахиливши руки в іншому напрямі. Нарешті, він ухопився за кінчик нитки і не відпустив його. Зніяковіло подумав: "Лише маленький жарт, маленький жарт".

Коли в неї опинився її кінець нитки, а Майлз не відпускав свій — вона підвела очі. Він відчув, як відводить власні, спробував по-дурному посміхнутися. Вона потягнула вовняну нитку, дуже обережно, аби не порвати її, і таким чином опинилась проти Майлза, що заплющив очі. Вона повільно цілувала його, в той же час забираючи з рук нитку, як у

дитини. А Майлз дозволив це зробити, переповнений блаженства і незрівнянної ніжності. Коли він розплющив очі, яскраве сонце змусило заплющити їх знову від сяйва червоної блузки. Молода жінка підтримувала його рукою за голову, як італійці тримають, щоб випити, солом'яну плетеницю фіасок із к'янті.

Майлз зостався сам на горищі. Вперше він відчував себе щасливим і таким спорідненим із цією занадто сповненою сонцем країною. Лежачи на боці, він споглядав пшеницю і оливкові дерева у полях, відчував на губах вологий дотик молодої жінки, і йому здавалось, що він віками жив у цій країні.

Тепер молодша жінка лишалася з ним на цілий день. Стара більше не підіймалася нагору. Ноги Майлза гоїлися, він їв маленькі голівки козячого сиру, дуже запашного, а Луїджі повісила над його ліжком фіаску із к'янті, яку він мав лише нахилити, аби просто до рота полився струмінь терпкого темно-червоного вина. Сонце затоплювало горище. Цілими днями по обіді він цілував Луїджі, клав голову на її червоний корсаж і ні про що не думав, навіть про Гледіс та друзів із клубу.

Лікар повернувся одного дня у джипі, а разом із ним повернулася і дисципліна. Він оглянув ноги Майлза, зняв з них гіпс і наказав тому зробити кілька кроків. Сказав, що Майлз зможе поїхати наступного дня і щоб він не забув подякувати цій італійській сім'ї.

Майлз на деякий час залишився на горищі сам. Подумав, що мав би бути більш задоволеним, що його вилікувано, оскільки він тепер міг грати в теніс, у гольф, виходити на полювання із сером Обів'є і танцювати англійські вальси із Гледіс чи з іншою дівчиною. Він міг би обійти Лондон і Глазго впевненими кроками. Однак сонце над полями, пуста фіаска з-під к'янті над головою, — усе це додавало невимовного жалю. Та врешті-решт, йому вже був час їхати! До того ж чоловік Луїджі скоро мав повернутися. І він нічого поганого із нею не скоїв, було лише кілька поцілунків. Він раптом подумав, що цієї ночі, оскільки він уже був

зцілений і звільнений із гіпсової в'язниці, він міг би пізнати щось інше, окрім вуст Луїджі та їхньої солодкості.

Вона повернулася на горище і стала сміятися, побачивши, як він незграбно стоїть на ногах. Потім змовкла і подивилася на нього із тривогою, як дитина. Майлз вагався, потім стверджувально хитнув головою:

— Завтра я поїду, Луїджі.

Повільно повторив фразу двічі чи тричі, аби вона зрозуміла. Помітив, як вона відвела погляд, і відчув себе страшенно дурним і нечемним. Луїджі знов подивилась на нього і, ані пари з вуст, зняла свій червоний корсаж. її плечі виблискували на сонці, а пізніше — у м'якій пітьмі Майлзового ліжка.

Наступного дня, коли він від'їжджав, вона заплакала. Сівши у джип, Майлз дивився на молоду жінку, яка плакала, а поза нею були поля та дерева, які він так довго розглядав зі свого ліжка. З відчаєм Майлз споглядав цю молоду смаглявку, крикнув їй, що ніколи не забуде її, та вона не зрозуміла.

А потім був Неаполь і неапольські жінки, з яких деякі звалися Луїджі. І повернення на південь Франції. Тоді як усі його товариші, шалені від нетерплячки, повернулися до Лондона першим пароплавом, Майлз провів місяць під сонцем, між італійським та іспанським кордонами. Він не насмілився повернутися, аби побачити Луїджі. Якщо її чоловік там — він міг би усе зрозуміти, а якби його не було, чи зміг би він, Майлз, встояти проти залитих сонцем полів, проти старої ферми, проти поцілунків Луїджі? Чи зміг би він, вихований в Ітоні, закінчити життя селянином в італійській рівнині? Майлз ходив без упину берегом Середземного моря, лежав на піску, пив коньяк...

Усе скінчилося після його повернення. Гледіс уже вийшла заміж, за Джона. Майлз гірше, аніж раніше, грав у теніс, і йому треба було багато працювати, аби замінити батька. Маргарет була чарівна, віддана й освічена. Справді, дуже вишукана...

Майлз розплющив очі, вхопив пляшку і добряче хильнув прямо з шийки. Мало-помалу він ставав від алкоголю червоним та висушеним. Сьогодні вранці він помітив розірвану жилку під лівим оком. Луїджі, мабуть, зараз дуже товста і змарніла. І горище покинуте. І к'янті ніколи не матиме того ж смаку. Йому не лишалось нічого, як почати спочатку. Бюро, англійський сніданок, політичні новини в газеті, що ви про це думаєте, Сідні? Бюро, авто, геллоу Маргарет, а щонеділі — на полювання із Сіме-стерахми чи Джонсами, 15 пунктів на гольфовій доріжці, содова? І, дякувати Богу, коньяк.

Пляшка спорожніла. Майлз викинув її і з болем підвівся. Йому ніяково було повертатись до інших. Чому такий кінець? Так не буває! Це супроти гідності. Він раптом згадав італійців, як вони ображають одне одного по обидва боки дороги, проклинаючи найстрашнішими прокляттями, і не мають навіть хоробрості, аби зійтися. Він розреготався і стих. Чому він сміявся зовсім один на клумбі перед своїм котеджем?

Він збирався повернутися і сісти у ротангове крісло; сказав би холодно: "Вибачте", а Сіместср делікатно відповів би : "Нічого, старий". 1 до цього більше не повернулися б. Він більше не зміг би нікому розповісти про італійське небо, про поцілунки Луїджі, про солодкість бути слабким і лежати в чужоземному домі. Війна вже десять років як скінчилась. Т, справді, він уже не був ані гарний, ані молодий.

Неквапом ступаючи, він повернувся до інших. Вони тактовно вдали, ніби не помітили його відсутності і обережно залучили до розмови. Майлз говорив із Сіместером про автомобілі і заявив, що "Ягуар" — непереможний щодо швидкості, і це справжня машина спортсмена. Додав, що австралійці мали всі шанси виграти Кубок Девіса. Але потай він мріяв про пляшку коньяку, золотисту і зігрівальну, яка простоювала

в його шафі. І Майлз посміхався баскому калейдоскопу спогадів, сонячних і ніжних, у які він порине, коли Сіместери поїдуть із Маргарет на останнє шоу міста. Коли він зробить вигляд, що має працювати, а ті зникнуть на дорозі, і тоді він відкриє дверцята шафи, щоб там віднайти Італію.